

Zaimki przysłowne lokatywne we współczesnym języku polskim – streszczenie

Praca poświęcona jest analizie składniowo-semantycznej wyrażen: *tu, tam, tędy, tamtędy, stąd, stamtąd, odtąd, dotąd i potąd*. Autor posługuje się metodologią językoznawstwa strukturalnego. Materiał badawczy pochodzi z Narodowego Korpusu Języka Polskiego oraz słowników ogólnych i specjalistycznych języka polskiego. Celem pracy jest ustalenie cech składniowych i semantycznych wymienionych zaimków.

Ponieważ podane wyżej ciągi mają w języku polskim swoje homonimy, autor oddziela je od zaimków przysłownych lokatywnych na podstawie kryterium semantycznego, a następnie omawia literaturę dotyczącą badanych jednostek. Z jednej strony są to opracowania leksykograficzne, a z drugiej prace szczegółowe o poszczególnych zaimkach, np. Walentyny Apresjan, Paoli Bocale czy Ewy Walusiak. Autor odwołując się do teorii wskazywania Karla Bühlera, rozróżnia dwa rodzaje użyć badanych wyrażen: odnoszące się do tekstu (anaforyczne) oraz odnoszące się do rzeczywistości pozajęzykowej (deiktyczne). Analizowane jednostki, z wyjątkiem *potąd*, realizują oba typy odniesień. Użycia deiktyczne denotują określony przedmiot w rzeczywistości pozajęzykowej na mocy warunków konsytuacyjnych. Użycia diaforyczne konotują przedmiot wraz z innym, koreferującym wyrażeniem obecnym w kontekście. Z denotacją i konotacją mają związek dwie cechy *zaimkowości*: wskazywanie i zastępczość. Autor opisuje te i inne cechy zaimków, rekonstruuje koncepcje zaimka w polskiej myśli gramatycznej. Korzysta m.in. z prac Macieja Grochowskiego, Stanisława Jodłowskiego, Zenona Klemensiewicza, Jerzego Kuryłowicza, Romana Laskowskiego, Jana Łosia, Witolda Porzezińskiego, Zygmunta Saloniego, Henryka Wróbla.

Istotnym problemem opisywanym w pracy jest sytuacja komunikacyjna wiążąca mówiącego z odbiorcą. Autor posługuje się pojęciem centrum deiktycznego m.in. za Gaëlle'm Ferré i Quentin'em Brisson. To punkt odniesienia służący ustalaniu przez mówiącego stosunków przestrzennych i czasowych. Warunki, które musi spełnić odbiorca, aby prawidłowo zinterpretować otrzymany komunikat, autor przyjmuje za Ireną Bellert.

Analizowane jednostki wypełniają w strukturze predykatowo-argumentowej pozycję argumentu przestrzennego, ale mogą też pełnić funkcję predykatu dodanego do podstawowej struktury predykatowo-argumentowej. Z punktu widzenia składni formalnej badane jednostki są przysłówkowymi podrzędnikami czasownika. Tworzą natomiast opozycje semantyczne. Tylko *odtąd, dotąd i potąd* służą do opisywania granicy obszaru. Istotna jest też odległość między osobą wskazującą miejsce a samym tym miejscem. Autor operuje pojęciami lokatywności, ablatywności, perlatywności i adlatywności zaproponowanymi przez Adama Weinsberga do opisu stosunków przestrzennych. Tu właśnie najważniejsze jest centrum deiktyczne mówiącego. Poniższa tabela przedstawia najistotniejsze cechy semantyczne analizowanych wyrażen.

właściwość	tu	tam	tędy	tamtędy	stąd	stamtąd	odtąd	dotąd	potąd
granica	-	-	-	-	-	-	+	+	+
bliskość	+	-	+	-	+	-	+	+	+
lokatywność	+	+	-	-	-	-	-	-	-
perlatywność	+	+	+	+	-	-	-	-	-
adlatywność	+	+	-	-	-	-	-	+	+
ablatywność	-	-	-	-	+	+	+	-	-
horyzontalność	+	+	+	+	+	+	+	+	-

[Signature]